

Toulky půvabným horským městečkem Rožnovem pod Radhoštěm zavedou návštěvníkovy kroky také do ulic nejstaršího rožnovského sídliště Záhumení (původně Záhumní). Nachází se jihovýchodně od Masarykova náměstí v místech, kde ještě v polovině minulého století

hospodařili za humny na svých polích rožnovští měšťané.

Výstavbu třípodlažních domů sídliště si vynutil bouřlivý rozvoj národního podniku Tesla, zaměřeného na elektrovakuumovou techniku, který od původní výroby elektronek přešel na výrobu tranzistorů, televizních obrazovek a později integrovaných obvodů. V současné době má sídliště Záhumení 940 obyvatel.

Sídliště Záhumení ohraničuje ulice Partyzánská a okrasnou zelení upravené Náměstí Míru.

Páteří sídliště je ulice Julia Fučíka. Míjí pomyslné centrum s honosně zdobenými domy a s prodejny potravinového zboží v přízemí. Pokračuje až k administrativním budovám Valašského muzea v přírodě. Centrum

sídliště Záhumení doplňuje od roku 1975 rozsáhlý objekt sociálních služeb Domov seniorů pro přibližně 200 obyvatel. Sídlištěm souběžně prochází ulice Jiřího Wolker. Také Čechova ulice, plná vilek a zeleně. Příčně zástavbu Záhumení protíná ulice Boženy Němcové.

Všechny ulice mají sadovou úpravu městské zeleně a takto připomínají někdejší historii klimatického lázeňství města.

Na vznik Záhumení vzpomíná paní Helena Polášková: „Výstavba sídliště započala v 50. letech minulého století, kdy s rozvojem n. p. Tesla bylo zapotřebí zvýšit počet bytů ve městě. Jedna dřevěná budova sloužila na staveništi jako kancelář pro skladníka a po určité době v ní působil můj otec. Stavba sídliště trvala několik let. Časem se na tomto sídlišti vystřídaly již tři generace občanů.“

Paní Věra Klasová vzpomíná: „Když se ještě neříkalo Záhumení, ale Záhumní, prožívala jsem v této části města celé své dětství. Na jaře kvetly kolem kříže spousty petrklíčů a sasaneček, v zimě to byl ráj pro naše sáňkařské a lyžařské začátky. Na podzim se u kříže pořádaly závody v pouštění draků. Všude kolem byla pečlivě udržovaná pole. V zimě tu byly koroptvičky, na jaře se ozývaly kukačky, zvláštností nebyl ani skřivánek,

který zpíval a pak jako kámen padal do svého hnízda. Pak se začalo budovat městské sídliště Záhumení. A já si povzdechla: Kdeže je to mé Záhumní?“

Výstavba sídliště Záhumení byla zahájena kolem roku 1950 a končila po roce 1960. Obytné bloky byly architektonicky stavěny podle vzoru výstavby sídlišť v Sovětském svazu. Obdobným způsobem, ovšem mnohem reprezentativněji, byl v té době postaven v Ostravě celý městský obvod Poruba.

V souladu s tehdejší politikou o šíření kultury mezi pracující byly v počátcích výstavby sídliště Záhumení jednotlivé budovy vyzdobeny sgrafity. U posledních obytných bloků však bylo od této nákladné výzdoby upuštěno.

Výzdoba Záhumení byla zadána akademickému malíři Janu Kobzánovi a jeho sgrafita tak na tomto sídlišti podnes tvoří rozsáhlou a ojedinělou expozici jeho výtvarného díla.

(Sgrafito je způsob nástěnné ornamentální i figurální výzdoby vnějšku, výjimečně i vnitřku architektury. Vzniká proškrábnutím vlhké svrchní bílé vrstvy omítky do spodní barevné, zpravidla černé vrstvy.)

Prohlídku sídliště může návštěvník zahájit nejlépe na Náměstí Míru. Hned v ulici Partyzánská spatří balkony dvou obytných bloků, které rámují vstup do ulice Julia Fučíka. Jsou ozdobeny rozměrnými sgrafity. Impozantní výjev vychází ze starých pověstí. V horní části krmí dravý pták mláďata na hnízdě, kdežto ve spodní části další opeření klovají mýtického draka. Vše doplňují rostlinné motivy.

Skromnějšími sgrafity jsou v ulici Julia Fučíka zdobeny všechny vstupy do domů. V úzkém pruhu zdíva jsou vyobrazeny přírodní motivy. Můžeme na nich spatřit ptáky, žáby, žitné klasy, dovádění zajíců či veverek, holuby v toku, pamplušky ve společnosti hlemýždů, kachny, holubičky, hrozný vína a další.

Podobně jsou zdobeny vstupy obytných domů i v ulicích Jiřího Wolker a Boženy Němcové.

I když Jan Kobzán použil při výzdobě vstupů stejný motiv vícekrát, například u párových domů v ulici Julia Fučíka, postavených přes cestu proti sobě, nikde nevzniká dojem, že je výzdoba monotónní. Celkově se na sídlišti Záhumení objevuje na dvacet odlišných motivů.

Výzdoba obytných domů nad vstupními dveřmi, kromě dominantních částí sídliště, je vcelku nenápadná a snadno může uniknout pozornosti náhodného návštěvníka. Avšak ten, kdo si neobyčejnou výzdobu sídliště pozorně prohlédne brzy nabude dojmu, jako by navštívil monumentální výtvarnou galerii.

Určitou výjimku ve výzdobě tvoří centrální část sídliště v místě křížení ulic Julia Fučíka a Boženy Němcové. Honosně vybudované obytné bloky mají v přízemí prodejny s potravinami. Ve vyšších patrech jsou rozsáhlé balkony se sloupy. Klenutí je zdobeno přírodními a figurálními

motivy. Rostlinnými motivy jsou zdobeny stěny domů i v nejvyšší části. Podobně je tomu také u nedalekého průchodu obytným blokem do ulice Jiřího Wolker. Zde je z obou stran průchodu vyobrazeno impozantní sgrafito s pávy a rostlinnými motivy.

Je s podivem, že v tehdejší politicky a ideologicky tak svízelné době si dokázal Jan Kobzán uchovat vlastní náhled na výzdobu sídliště. V jeho sgrafitech se objevuje symbolika starých časů, plných záhad a pověstí. Nevzdal se ani své přichylnosti k přírodní tematice. Takto motivicky a v souladu s okolní přírodou, historií města i krajiny, vytvořil před více jak padesáti lety originální výzdobu domů rožnovského sídliště Záhumení.

Součástí výzdoby obytných budov Janem Kobzánem v Rožnově pod Radhoštěm, ale už mimo oblast sídliště Záhumení, jsou dva obytné bloky v ulici Pionýrská. Sgrafita se tady neuskrovnila do malého prostoru nad vstupy, ale tvoří u každého z obytných bloků dlouhý pás ve střední části domu.

I když se jedná o dvě zcela samostatná díla, ideově jsou propojená. Každému z obrazů dominuje žena: na jednom nalévá mléko, na druhém drží dítě v náručí. Postavy po obou stranách doplňují kolorit valašských hor prací, lidovou hudbou,

Prameny:

Kobzán Jan: O zbojníky a poklady. Nakladatelství Profil, Ostrava 1980.

Málková Iva, Urbanová Svatava a kolektiv: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945 - 2000). Votobia a Ústav pro regionální studia Ostravské univerzity, Ostrava 2001.

Mikulcová Marie: Od narození Jana Kobzán uplynulo sto let. Novinový článek: Valašsko str. 6. 17. července 2001.

Mikulcová Marie a Miroslav Graclik: Kulturní toulky Valašskem. Nakladatelství Alpress, s. r. o., Frýdek-Místek, 2001.

Piperek Lubomír Filip, PhDr.: Jan Kobzán, valašský grafik, malíř a spisovatel. Vydavatel: Obec Liptál 2001.

Podešvová Marie: Když slunce září. Nakladatelství Profil Ostrava 1978.

Podešvová Marie, spolu s Františkem Podešvou: Malířovo mládí. Nakladatelství Profil Ostrava 1963.

Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska 2000. Občanské sdružení Valašské Athény, Valašské Meziříčí 2000.

Šuleř Oldřich: O Janičkovi malířečkovi. Státní nakl. dětské knihy, Praha 1960.

Šuleř Oldřich: Nech sa buček zeleňá. Nakladatelství Dalibor Malina, Vsetín 2004.

Šuleř Oldřich: Paměť domova. Nakladatelství Optys, spol. s r. o., Opava 1994.

tancem. Ani jedna z dvaatřiceti postav se neopakuje. Oba obrazy vypodobňují pospolitost horalů, hor a přírody a vyobrazují takto „valašskou legendu“.

Jan Kobzán, malíř, grafik a spisovatel se narodil 9. července 1901 v Liptále u Vsetína, zemřel 10. října 1959 ve svém ateliéru na Soláni. Vyrůstal v nesnadných poměrech. Od dětství pronikal do tajů starého Valašska, do světa tajemných bytostí, haromitů a zbojníků a zůstal jim věrný po celý život.

Po měšťance pracoval v Thonetově továrně ve Vsetíně, potom na pile u Bati ve Zlíně. Továrník Baťa rozpoznal Kobzánův malířský talent. Protože si chtěl vychovat vlastní kresliče pro reklamní oddělení, posílal talentované lidi do škol a umožnil jim vystudovat. Bez odborné přípravy odešel Jan Kobzán rovnou z prostředí těžké práce ke zkouškám na Uměleckoprůmyslovou školu

do Prahy. Byl přijat a v letech 1918-1925 školu absolvoval. Už jako malíř se stal pracovníkem reklamního oddělení Baťových závodů ve Zlíně, kde graficky vyřešil Baťův firemní emblém. Od roku 1936 maloval Kobzán převážně na Soláni, kde si v roce 1955 pořídil ateliér. Tehdy se začalo říkat: „**Není Solána bez Kobzána!**“

Dne 10. října 1959 se Jan Kobzán, jako obvykle, vracel pěšky údolím Bzové ke svému ateliéru na Soláni. Zchvácený ulehl, aby si odpočinul. Zapnul rádio, do rukou vzal román o romantickém rytíři bez bázně a hany Donu Quijotovi. Tam ho sklátila srdeční slabost. O tři dny později zaklepal na dveře soused Chvostek, aby mu předal dopis s toužebně očekávanou zprávou o schválení umělecké zakázky pro vsetínské muzeum na historický obraz „Valašské povstání za třicetileté války“. Světlo svítilo a rádio hrálo, ale Kobzán neotevíral...

Jan Kobzán, kromě malířské tvorby, napsal a svými dřevoryty doprovodil půvabnou knížku v nářečí **O zbojníkoch a pokladech z moravského Valašska** (1927) a **Zbojnický testament** (1959). Napsal také soubor vyprávění, bajek a vzpomínek **U počátku vod** (1984). O Janu Kobzánovi vydal spisovatel Oldřich Šuleř knížku

O Janičkovi maléřečkovi, která vyšla až po Kobzánově smrti. Vedle kreseb vytvořil Jan Kobzán množství dřevorytů. Techniku řezby využíval i pro knižní ilustraci. Vždy vycházel z tradičních projevů lidové umělecké tvořivosti na Valašsku, jak to dosvědčuje jeho keramika a především malby na skle. Zabýval se také monumentálním uměleckým projevem. Pro gobelínové dílny ve Valašském Meziříčí navrhl řadu rozměrných gobelínů. Také mu vyhovovaly prostorné plochy budov pro nástěnnou výzdobu. V odvážně pojatých sgrafitech a freskách se rozpráhl na budovách ve Valašském Meziříčí, Holešově, Rožnově pod Radhoštěm a jinde.

Vysvětlivky:
• sgrafita nad vchody
vlys nad vchodem
◻ podchod pod domem
◌ balkónová okna
▲ budovy se sloupovými balkóny

Projekt „Město v mé paměti“ je finančně podpořen z programu „ČSOB a Poštovní spořitelna pro podporu regionů“. Vydáno v roce 2010.

Rožnovské sídliště Záhumení

Neobyčejná galerie malíře, grafika a spisovatele
Jana Kobzáně